

Encyclopædica Britannica;

ELLER, ET ANTAL

FREMSTILLINGER

OM

de fkiønne og nyttige

V I D E N S K A B E R,

I HVILKE DISKURSER

diverse Phænomeners

BESKRIVELSER & FORKLARINGER gives

TILLIGE MED

adskillige befunderlige og færdeeles OBSERVATIONER, ^{o^a}
i Øst og Vest

ILLUSTREREDE MED XXV TIL DEELS COLOREREDE AFBILDNINGER.

Udgivne af en KREDS af DANNEQVINDER paa AMAGER.

I FORELØBIG EET VOLUMEN.

VOL. I.

HAFNIÆ.

Trykt for R. MÓSESDÓTTIR og J. LOUIS-JENSEN
Og folgt af FLORIAN GRAMMEL, i hans Tryk-Comptoir, Nialsgade.

MMVII

*Festskrift til
Britta Olrik Frederiksen
i anledning af hendes 60-årsdag
den 5. december 2007*

*ved
Florian Grammel, Jonna Louis-Jensen og Ragnheiður Mósedóttir*

Copyright © 2007 forfatterne

Første oplæg i fire eksemplarer 5. december 2007

Anden noget forbedrede elektroniske udgave 2007
http://nfi.ku.dk/publikationer/encyclopaedica_brittanica/

ISBN 978 87 992447 0 6

Sat med "Andron Corpus" af Florian Grammel

Første oplægs indbinding ved

Sille Bræmer Enke, Natasha Fazlić og Mette Jakobsen

GESTA DANORUM PÅ FORNSVENSKA

MARIA ARVIDSSON

Namnet *Gesta Danorum* för omedelbart tankarna till Saxo Grammaticus' verk på latin om Danmarks historia. Men det finns också en text på danska om Danmarks historia som går under namnet *Gesta Danorum*, även benämnd *Gesta Danorum på danskæ*. Texten är inte en översättning av Saxos verk utan ett försök på att skriva Danmarks historia på modersmålet på grundlag av de källor man hade tillgängliga, däribland sannolikt Saxo. Texten kan karaktäriseras som en kungakronika och tar sin början i förhistorisk tid med den sägenomspunne kung Dan, som sägs ha givit namn till Danmark, och sträcker sig fram till kung Christoffer II, kung i Danmark 1320–1326 och 1330–1332 (Jørgensen 1930:13 och Olsen 1989:182 ff.).

Den danskspråkiga texten känner man från två avskrifter från 1400-talet i handskrifterna Cod. Holm. B 77 respektive Cod. Ups. C 67. De två avskrifterna har ingen direkt inbördes relation. En kopia från 1500-talet finns i Additamenta 120, 4°, i en senare språkform (Jørgensen 1930:13). I tillägg till dessa danskspråkiga avskrifter återfinns en svensk översättning av texten i Cod. Holm. D 4, som följer här nedan i en handskriftsnära version. Texten har tidigare utgivits i diplomatarisk form av J. W. Liffman och G. Stephens (1849) i förordet till deras utgåva av Ivan Lejonriddaren (Liffman och Stephens 1849:LXXIV–LXXVI).

Handskriften Cod. Holm. D 4 anses tillkommen i Vadstena kloster under 1400-talets första del, men har sannolikt använts i en sekulär miljö. Textinnehållet varierar från Eufemiavisorna till mer vetenskapliga och religiösa texter. Huvudparten av texterna är skrivna på svenska. Men även kortare texter på latin och tyska förekommer. *Gesta Danorum* eller *Aff danmarks konongom*, som den benämns i handskriftens innehållsförteckning, återfinns på blad 85v–86r och löper från kung Dan till Frodhe den tappra ('hin fræghne'). Det är dock inte orimligt att texten skulle ha fortsatt ytterligare eftersom nästan två tredjedelar av 86r är blankt liksom bladets versosida och de nästföljande tre bladen, 87r–89v, som för övrigt är de sista bladen i ett lägg. På blad 90r inleds en ny text i ett nytt lägg.

Nedanstående text följer handskriften så nära som möjligt. Jag har försökt att grafiskt återge texten som den möter läsaren när de aktuella sidorna slås upp i handskriften. Korrupta former har inte korrigerats utan markeras med "sic!" i fotnoter.

Tecken som inleder ett nytt stycke har i handskriften tecknats med en förstora versal som sträcker sig både över och under den övriga löptexten. Detta återges i min text med en förstora versal på raden. ⟨ö⟩ skrivs i handskriften som ett ⟨o⟩ med en ovanpå liggande krok som för det mesta hänger fritt utan sammanbindning med grundtecknet. Detta tecken ska dock inte sammanblandas med det i norröna handskrifter förekommande tecknet ⟨ó⟩. *er*-abbreviaturen skrivs i handskriften antingen som en ögla, sammanbundet med det föregående tecknet, eller som en krok, fritt hängande ovanför det föregående tecknet. Dessa återges i texten nedan med ett apostrofliknande tecken utformad på två sätt, i det första fallet med en rundad form, ⟨ʹ⟩, och i det andra med en mer vinkelrät, ⟨ʹ̄⟩.

Orddelning på grund av radbrytning markeras inte i handskriftstexten varför jag har lämnat dessa omarkerade, t ex 85v:9. Interpunktionen följer handskriften. Bortsett från en strykning av ett enskilt tecken på 85v:47 återfinns inga korrigeringar i texten, något som kan tyda på en noggrann avskrivare. Kommentarer rörande läsning i andra textvittnen återges i fotnoter.

Nö̃ gefta danoꝝ Fõzfte koñ war

85v

HVmble war koñ ij vpfala Hās fynir heto een snõre
 3 höften. dan. ok angul J tñn tima heet danmark
 ække danmark foꝝ thy at thꝝ hafðhe ække koñ
 Koñ aff fwerike styrðhe thꝝ Angul hūbla fon kom
 6 til ænguland ok foꝝ thy heꝝ thꝝ ængland æpꝝ hās
 nampn Humble bõðh dan sin fon at han skulle ftyra
 forʹ landū Siæland. ok mōn. ok falstʹ ok laland
 9 thæsse fyra land hafðhe ey nampn vtā the kalla
 dhis wæðhefleeff Tha gioꝝðhe dan een stadh ij
 fiæland het læðhre J tñn tima vilde iutlād
 12 ok fkanõ ok fiun ok wæðhefleeff ængin vika ok
 ey skatta ok foꝝ thy ftridde marghe a tñm ok
 wunno ængin fighrʹ ok ey æro Om fidhrʹ fooꝝ
 15 kefarin til danawirke mꝝ dighir hær ok magh
 tugh¹ at ftridha vidhrʹ iuta Ok iuta fændo budh

¹ sic!

geen dan. ok han kom ok drap alt hans folk
 18 ok kefarin flydde m₃ mykin nõdh Tha fõzfto
 fõzdho iuta dan til een fteen het' danærliūg
 ok gafuo honū thr' konūgx nāpn. Sidhan fik
 21 han fkanõ ok fiun ok fidhan all annoz land. ok
 kalladhe all t̄hm danmark æpt' fit eghit nāpn
 Hans drõtnīg het dannia ok some fighia
 24 at hon het gretta² Tha dan dõdhe. tha ioz
 dhadhīs han ij een hõgh hos lædhre Dan
 hafdhe fynir een het humble ok lodhr' ok fkiold
 27 **H**Vmble var fõzft koñ æpt' dan. han var fan
 gin ij ftriidh aff fīn brodhr'. ok lõfte fit liiff
 thr' m₃ at han gaff finū brodhr' rikith Tha
 30 lodhr' var koñ tha fozdærfuadhe han the
 bæfta mæn ij danmark var. ok foz thy dra
 po dæne honū
 33 **S**idhan var fkiold koñ dans fon godhr' ok thrif
 wiin. han tok een villebiõzn ok bant han m₃
 fina hændr' tha han var barn ok fik fina
 36 kompana at dræpa han Han drap fiælfuir
 thydhifka māna hõfdhing ok giozdhe t̄hm fidhā

² Om avvikelser förelåg mellan källorna kunde bägge läsningarna återges (Jørgensen 1930:13).

fkat gilla til danmark hans drótnīg het vluil
 39 **T**ha var koñ gram hās fon Gro het hans
 drótnīg. ok annoz figne. han drap fightryg
 fwerikis koñ ok fik alt hans rike. Ok koñ
 42 henrik aff faxaland flo han ok ij hæl. ok fwæ
 rin kæmpa m₃ hās siæxtan bróðhr' Sidhan
 var han siælfú dræpin aff fwibdaghr' koñ aff
 45 **G**Vthozm gram fon var tha koñ|norighe³
 ij danmark ok giozdhe vndr' norighis koñ
 fkat Æn ð hadringr' gram fom⁴ flydhe til eet
 48 landh het' pōti^m ok van thr' dynaburgh. ok
 fik koñ aff ftadhin ok han lóste fik m₃ fwa mykith
 gul fom han fyra sinnæ wogh Sidhan fooz han aff
 3 óftirrike m₃ mykin æra ok priis Ok fooz han til
 fwerikis ok drap thr' fwibdaghr' fin fadhr'bana
 ok afmūd hans fon. ok twa asmūda fōnir ok gioz
 6 dhe thr' til koñ fin thridhia broðhr' tñn fom het
 hundring' ok siælfú war han koñ ij danmark
 æpt' guthozms dódh Hardhgropa het hās drótnīg
 9 Hundrīg fik fals tidhande at hadring' var dóth

86r

³ Ordet hör till rad 44. Men det står längst till höger på rad 45, avskärmat från den övriga texten med ett bågformande streck för att indikera att det inte tillhör texten på den rad där det står skrivet.

⁴ Sannolikt fel för *son*. De två danska texterna i Cod. Holm. B 77 respektive Cod. Ups. C 67 har *son*.

ok giozdhe ij fwerike hās ærwe dyrlika ok fatte
 mit ij hufith eet olkar fult m3 got oll. ok fwa
 12 fom han fiælfū ikænkte fwa fioll han ij olkarith
 ok drunknadhe Tha hadring' th3 fra tha
 hængde han fik op for' hundring skuld.
 15 Sidhan war' koñ frodhe hin fræghne.⁵ ællr' hardhe
 hās fon drap een draka ok tok hās liggiaða
 fæ Han wan kurland ok ryf3aland tyfwar
 18 frifland ok gærmanie land giozdhe han fik
 til vndirdana Britanie land wan han tyfwar
 ok fidhan kofnadhe han ij fiin wapn

Litteratur

- Jørgensen, Ellen. 1930. *Middelalderlig Historisk Litteratur paa Modersmaalet. Indledning og Supplement til M. Lorenzens Gammeldanske Krøniker*. STUAGNL 55. København.
- Liffman, J. W. och Stephens, George. 1849. *Herr Ivan Lejonriddaren*. SFSS 5. Stockholm.
- Lorenzen, M. 1887–1913. *Gammeldanske krøniker*. STUAGNL 18. København.
- Olsen, Olaf. (red.) 1989. *Danmarkshistorie*. Bind 5. København.
- Söderwall, K. F. 1884–1918. *Ordbok öfver svenska medeltids-språket*. Band I. Lund.

⁵ Ordet kommer sannolikt från danskan (se t ex under *fräkin?* i *Ordbok öfver svenska medeltids-språket*) Cod. Holm. B 77 har *frøgne* och Cod. Holm. C 67 har *fregne*.